

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOAMNA LAILA MEDINA
prezentate la 7 aprilie 2022¹

Cauza C-638/20

MCM

împotriva

Centrala studiestödsnämnden

[cerere de decizie preliminară formulată de Överklagandenämnden för studiestöd (Comisia națională pentru soluționarea contestațiilor privind ajutoarele pentru studenți, Suedia)]

„Trimitere preliminară – Libera circulație a lucrătorilor – Egalitate de tratament – Avantaje sociale – Articolul 45 TFUE – Regulamentul (UE) nr. 492/2011 – Articolul 7 alineatul (2) – Ajutor financiar pentru studii superioare în străinătate – Condiție privind reședința – Condiție privind integrarea socială pentru studenții nerezidenți – Student resortisant al statului care acordă ajutorul, care a avut în permanență reședința în statul în care studiază – Părinte care a avut anterior calitatea de lucrător migrant în statul în care se desfășoară studiile”

1. Prin prezenta cerere de decizie preliminară, Överklagandenämnden för studiestöd (Comisia națională pentru soluționarea contestațiilor privind ajutoarele pentru studenți, Suedia) solicită interpretarea articolului 45 TFUE și a articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul (UE) nr. 492/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 5 aprilie 2011 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Uniunii². Cererea de decizie preliminară a fost formulată în contextul unei acțiuni formulate de reclamantul din litigiul principal, MCM, împotriva Centrala studiestödsnämnden (Comisia națională de ajutor pentru studenți, care este responsabilă cu acordarea de ajutoare financiare studenților, denumită în continuare „CSN”) în legătură cu cererea lui MCM de a obține de la statul suedez un ajutor financiar destinat studenților pentru studiile sale în Spania.

I. Situația de fapt aflată la originea litigiului principal și întrebarea preliminară

2. MCM, ca și tatăl său, este resortisant suedez, însă locuiește în Spania de când s-a născut.

¹ Limba originală: engleza.

² JO 2011, L 141, p. 1.

3. În luna martie a anului 2020, MCM a depus o solicitare la CSN în legătură cu studiile universitare în Spania, care demaraseră în luna ianuarie a anului 2020³. MCM și-a întemeiat cererea, printre altele, pe faptul că, deși tatăl său locuiește și muncește în Suedia din noiembrie 2011, acesta își desfășurase activitatea ca lucrător migrant în Spania timp de aproximativ 20 de ani. Prin urmare, MCM a susținut că, în calitate de copil al unui lucrător migrant, ar trebui să aibă dreptul la ajutorul financiar destinat studenților.

4. CSN a respins cererea lui MCM pe motivul că acesta din urmă nu îndeplinea condiția privind reședința în Suedia prevăzută la primul paragraf al articolului 23 din capitolul 3 din studiestödslagen (1999:1395)⁴ și că nu era posibil să i se acorde acestuia sprijin financiar în temeiul niciuneia dintre excepțiile prevăzute la articolele 6-6b din capitolul 12 din föreskrifter och allmänna råd om beviljning av studiemedel (CSNFS 2001:1) ale CSN⁵.

5. În susținerea deciziei sale, CSN a indicat de asemenea că nu exista niciun temei în dreptul Uniunii pentru a face o excepție de la condiția privind reședința. Autoritatea a considerat că MCM nu îndeplinește condiția alternativă de a fi integrat în societatea suedeză, pe care autoritatea a stabilit-o pentru cei care nu îndeplinesc condiția privind reședința și care solicită ajutorul financiar destinat studenților pentru a studia într-o altă țară a Uniunii Europene.

6. CSN a statuat, în plus, că MCM nu putea beneficia de niciun drept la ajutorul financiar destinat studenților în temeiul faptului că tatăl acestuia își exercitase anterior dreptul la liberă circulație în calitate de lucrător deplasându-se în Spania. În această privință, CSN a apreciat că tatăl nu mai putea fi considerat lucrător migrant, deoarece acesta a locuit și a lucrat în Suedia începând cu anul 2011.

7. MCM a formulat o acțiune împotriva acestei decizii. În acțiunea formulată, MCM s-a referit în principal la împrejurări care, în opinia sa, susțineau teza sa potrivit căreia el ar trebui să fie considerat o persoană care s-a integrat în societatea suedeză, iar tatăl său ar trebui să fie considerat ca având în continuare o legătură cu Spania⁶.

8. În observațiile formulate cu privire la acțiunea în fața instanței de trimitere, care, în temeiul primului paragraf al articolului 11 din capitolul 6 din Legea privind ajutorul financiar acordat studenților, este desemnată ca organism de apel, CSN și-a menținut aprecierea sa anterioară. În același timp, CSN a arătat că refuzul acordării către MCM a ajutorului financiar destinat studenților pentru studii în străinătate ar putea fi considerat un obstacol în calea dreptului la liberă circulație al tatălui, din moment ce cunoașterea unei astfel de consecințe l-ar fi putut descuraja pe acesta din urmă să se mai deplaseze în Spania.

9. Cu toate acestea, potrivit CSN, nu era clar dacă situația în discuție intra în continuare în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, având în vedere că trecuse o perioadă atât de lungă de la momentul în care tatăl își exercitase dreptul la liberă circulație. În acest context, CSN a ridicat de asemenea problema dacă un lucrător migrant care se întoarce în țara sa de origine poate, în raport cu această țară și pe o perioadă nedeterminată, să se prevaleze de garanțiile care se aplică lucrătorilor migranți și membrilor familiilor acestora în temeiul Regulamentului nr. 492/2011.

³ În observațiile sale scrise adresate Curții, MCM explică faptul că și-a început studiile universitare la 15 septembrie 2018 și că în prezent este student în anul II la Științe Politice. MCM a solicitat ajutorul pentru studii în străinătate doar începând cu ianuarie 2020, întrucât nu a avut cunoștință de procedura care trebuie urmată și întrucât ajutorul nu poate fi solicitat retroactiv.

⁴ Legea (1999:1395) privind ajutorul financiar acordat studenților, denumită în continuare „Legea privind ajutorul financiar acordat studenților”.

⁵ Regulamentul și instrucțiunile generale cu privire la acordarea de ajutoare financiare studenților (CSNFS 2001:1).

⁶ A se vedea punctul 13 din prezentele concluzii.

10. Având în vedere cele arătate mai sus, Överklagandenämnden för studiestöd (Comisia națională pentru soluționarea contestațiilor privind ajutoarele pentru studenți) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții de Justiție următoarea întrebare preliminară:

„Un stat membru (țara de origine) poate să stabilească, în privința copilului unui lucrător migrant care s-a întors în țara de origine, fără a aduce atingere articolului 45 TFUE și articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul [nr.] 492/2011 și luând în considerare interesele de ordin bugetar ale țării de origine, cerința ca respectivul copil să aibă o legătură cu țara de origine pentru a-i acorda acestuia din urmă ajutorul financiar destinat studenților pentru studii în străinătate în celălalt stat membru al Uniunii în care părintele copilului a lucrat anterior (țara gazdă), atunci când

- (i) după întoarcerea din țara gazdă, părintele copilului a trăit și a lucrat în țara de origine timp de cel puțin opt ani,
- (ii) copilul nu și-a însoțit părintele în țara de origine, ci a rămas în țara gazdă de când s-a născut și
- (iii) țara de origine stabilește aceeași cerință a existenței unei legături în cazul altor resortisanți ai țării de origine care nu îndeplinesc condiția privind reședința și care solicită acordarea ajutorului financiar destinat studenților pentru studii în străinătate pe teritoriul unei alte țări din Uniunea Europeană?”

II. Procedura în fața Curții de Justiție

11. În conformitate cu solicitarea Curții, prezentele concluzii abordează doar fondul prezentei cauze.

12. Au prezentat observații scrise MCM, guvernele austriac, danez, norvegian și suedez, precum și Comisia Europeană. Părțile nu au solicitat și nu a avut loc o ședință.

III. Rezumatul argumentelor părților

13. MCM susține că legătura cu statul său membru de origine este suficientă pentru a-i permite să beneficieze de un ajutor financiar pentru studii⁷. În plus, faptul că tatăl său locuiește în prezent în Suedia nu îi diminuează nicidecum statutul său de lucrător migrant. Din anul 2011, tatăl întreprinde vizite regulate în Spania, unde are o locuință pentru a putea și munci acolo⁸.

14. Guvernul suedez susține în esență că este posibil să se adopte derogări de la cerința privind reședința, prin care persoana care beneficiază de ajutor este obligată să se integreze în societatea suedeză. Cu toate acestea, cerința existenței unei legături nu este impusă copiilor lucrătorilor migranți.

⁷ MCM se referă la faptul că este resortisant suedez, că are un părinte suedez, că alți membri ai familiei sale sunt suedezi și că își petrece în mod regulat timpul în Suedia.

⁸ MCM susține că tatăl său și-a exercitat dreptul la liberă circulație între Stockholm (Suedia) și Barcelona (Spania), petrecând între 4 și 14 zile de ședere în fiecare lună. MCM susține că aceste sejururi nu pot fi considerate drept „concedii”, având în vedere că toate aceste șederi au reprezentat un anumit număr de zile de lucru (muncă la distanță), motiv pentru care tatăl său și-a păstrat o locuință în Spania.

15. Guvernele danez și suedez susțin, în primul rând, că tatăl lui MCM nu și-a exercitat libertatea de circulație de la întoarcerea sa în Suedia și că, prin urmare, trebuie să se considere că acesta și-a pierdut statutul de lucrător migrant. În ceea ce privește statutul de fost lucrător migrant, guvernul suedez susține că, în speță, în măsura în care asistența financiară pentru studii în străinătate nu se acordă lucrătorilor sau copiilor acestora *datorită raportului lor de muncă*, lucrătorul în cauză nu se mai poate prevala de aceste drepturi în temeiul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011 sau al articolului 45 TFUE.

16. În al doilea rând, guvernul suedez recunoaște totuși că domeniul de aplicare al articolului 45 TFUE îl depășește pe cel al articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011, astfel încât nu se poate exclude în totalitate ca o restricție sub forma unei cerințe de reședință să îi descurajeze pe anumiți părinți sau viitori părinți să își exercite libertatea de circulație.

17. Guvernul danez susține, în primul rând, că articolul 45 TFUE și articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011 nu se aplică în litigiul principal.

18. Guvernul danez consideră că normele privind libera circulație a lucrătorilor nu se aplică *ratione materiae*. Acesta susține că legislația suedeză privind ajutorul financiar trebuie înțeleasă în sensul că un student care nu are reședința în Suedia poate beneficia de un astfel de ajutor financiar dacă poate demonstra că are fie statutul de copil al unui lucrător migrant, fie o legătură cu societatea suedeză.

19. În al doilea rând, chiar dacă ar exista o restricție, guvernul danez consideră că aceasta ar fi justificată în speță de un motiv imperativ de interes general.

20. Guvernul austriac susține în esență, în ceea ce privește articolul 45 TFUE, că legislația națională nu exclude în niciun fel copiii lucrătorilor migranți de la ajutorul financiar destinat studenților, ci le acordă acestora aceeași asistență ca cea dată copiilor lucrătorilor care rămân în Suedia, cu singura diferență că cerința privind dovada reședinței este înlocuită cu cerința privind existența unei legături cu societatea suedeză. În orice caz, guvernul austriac consideră că reglementarea națională în discuție permite flexibilitatea necesară impusă de jurisprudență atunci când se apreciază gradul de legătură și, prin urmare, trebuie considerată ca fiind proporțională cu obiectivul de integrare.

21. Guvernul norvegian consideră în esență că legislația din litigiul principal este, în principiu, justificată în temeiul articolului 45 TFUE.

22. Comisia susține că, întrucât MCM nu este un lucrător și nu a părăsit statul membru în care locuiește, el nu intră în domeniul de aplicare al articolului 45 TFUE sau al articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011. În ceea ce îl privește pe tatăl lui MCM, Comisia consideră că, în speță, nu există nicio restricție privind libertatea de circulație a lucrătorilor.

IV. Analiză

A. Introducere

23. Prezenta cauză are două caracteristici distincte față de cauzele anterioare, pe care le vom analiza în continuare: în primul rând, lucrătorul migrant s-a întors (din Spania) în țara sa de origine (Suedia) cu mai mult de opt ani în urmă; și, în al doilea rând, copilul său, care solicită ajutorul financiar destinat studenților din partea Suediei pentru studii în străinătate (în Spania, care este țara sa de naștere și de reședință), nu a locuit niciodată în această țară de origine.

24. Mai întâi de toate, trebuie amintit că „articolul 45 alineatul (2) TFUE prevede că libera circulație a lucrătorilor implică eliminarea oricărei discriminări pe motiv de cetățenie între lucrătorii statelor membre, în ceea ce privește încadrarea în muncă, remunerarea și celelalte condiții de muncă”⁹.

25. Potrivit articolului 7 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 492/2011, lucrătorul resortisant al unui stat membru beneficiază – pe teritoriul celorlalte state membre – de aceleași avantaje sociale și fiscale ca și lucrătorii naționali.

26. Această dispoziție reprezintă, „în domeniul specific al acordării avantajelor sociale, reflectarea particulară a principiului egalității de tratament consacrat prin articolul 45 alineatul (2) TFUE și trebuie interpretat în același mod ca și această din urmă dispoziție”¹⁰.

27. Potrivit unei jurisprudențe constante, un ajutor acordat pentru întreținere și pentru formare în vederea urmăririi studiilor universitare atestate printr-o calificare profesională constituie un avantaj social, în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011¹¹.

28. Curtea a hotărât și că ajutorul financiar destinat studenților acordat de un stat membru copiilor lucrătorilor constituie, pentru un lucrător migrant, un avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011, atunci când acesta din urmă continuă să asigure întreținerea copilului¹².

29. În plus, Curtea a precizat că membrii familiei unui lucrător migrant sunt beneficiari indirecti ai egalității de tratament acordate acestui lucrător de articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011. Întrucât acordarea finanțării studiilor unui copil al unui lucrător migrant constituie

⁹ Hotărârea din 20 iunie 2013, Giersch și alții (C-20/12, EU:C:2013:411, punctul 34) (denumită în continuare „Hotărârea Giersch”). A se vedea, în legătură cu această hotărâre, Michel, V., *Travailleurs frontaliers*, Europe, nr. 8, august 2013, Carlier, J.-Y., *La libre circulation des personnes dans l'Union européenne*, Chroniques, Journal de droit européen, nr. 208-4/2014, p. 170, și O'Leary, S., *The Curious Case of Frontier Workers and Study Finance: Giersch*, CMLR, 51, p. 601 (argumentând că justificările obiective permise de Curte în domeniul asistenței medicale – riscul de a submina grav echilibrul financiar al unui sistem de securitate socială sau obiectivul de a menține un serviciu medical și spitalicesc echilibrat – par a reprezenta un instrument mai adecvat decât testul legăturii reale pentru a răspunde tipului de mobilitate a studenților și a costurilor aferente în cauze precum cea care a determinat pronunțarea Hotărârii Giersch). În acest sens, a se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Slynn prezentate în cauza Humbel și Edel (263/86, nepublicate, EU:C:1988:151, p. 5380).

¹⁰ A se vedea Hotărârea Giersch, punctul 35. Această hotărâre privește Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO 1968, L 257, p. 2, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 11). Având în vedere că articolul 7 alineatul (2) din regulamentul respectiv este identic cu articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011, jurisprudența Curții privind interpretarea dispoziției anterioare se aplică *mutatis mutandis* interpretării celei din urmă.

¹¹ A se vedea Hotărârea Giersch, punctul 38. A se vedea de asemenea Hotărârea din 10 iulie 2019, Aubriet (C-410/18, EU:C:2019:582, punctul 25) (a se vedea, în legătură cu această hotărâre, Rigaux, A., *Bourse d'enseignement supérieur*, Europe, nr. 10, octombrie 2019, p. 24, și Lhernould, J.-Ph., *Comment établir le degré de rattachement des travailleurs frontaliers à leur Etat de travail?*, RJS, 11/19, p. 770).

¹² A se vedea Hotărârea Giersch, punctul 39.

un avantaj social pentru lucrătorul migrant, copilul poate el însuși să invoce această dispoziție pentru obținerea finanțării respective dacă, în temeiul dreptului național, aceasta este acordată direct studentului¹³.

30. Potrivit jurisprudenței Curții, „principiul egalității de tratament înscris atât la articolul 45 TFUE, cât și la articolul 7 din Regulamentul nr. 492/2011 interzice nu numai discriminările directe, întemeiate pe cetățenie, ci și orice forme indirecte de discriminare care, prin aplicarea altor criterii de diferențiere, conduc, în fapt, la același rezultat”¹⁴.

31. Curtea a statuat deja că articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011 se aplică prestațiilor de securitate socială în statul membru al cărui resortisant este lucrătorul, în măsura în care lucrătorul respectiv ar pierde aceste prestații din cauza locului său de muncă în alt stat membru¹⁵.

32. Vom demonstra în continuare că din jurisprudența de mai sus rezultă că nici articolul 45 TFUE, nici articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011 nu se opun adoptării unor dispoziții precum cele în discuție în litigiul principal.

B. În funcție de situația de fapt, în speță se regăsește unul dintre cele două scenarii

33. Instanța de trimitere va trebui să decidă care dintre următoarele scenarii se aplică faptelor din litigiul principal: fie (a) tatăl, un (fost) lucrător migrant, continuă să întrețină copilul, MCM, astfel încât ajutorul financiar destinat studenților în discuție constituie un avantaj social pentru tată, ceea ce înseamnă că acesta intră în domeniul de aplicare al articolului 45 TFUE și/sau al articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011 („scenariul A”); fie (b) tatăl nu îl mai întreține pe MCM, ceea ce are drept consecință faptul că niciunul dintre aceste două articole nu se aplică în speță („scenariul B”).

34. Considerăm, la fel ca și Comisia, că ajutorul financiar destinat studenților suedezi constituie, înainte de toate, un avantaj social pentru studentul însuși. MCM este cel care solicită acest ajutor și MCM este cel care ar urma să primească acest ajutor. Contextul familial, cum ar fi veniturile părinților, nu este luat în considerare. În cazul în care prezenta cauză se încadrează în scenariul B, atunci studentul însuși, MCM, nu intră, *a priori*, în domeniul de aplicare al articolului 45 TFUE sau al articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011 în ceea ce privește cererea de ajutor financiar destinat studenților în discuție. Într-adevăr, MCM nu este un (fost) lucrător migrant și nici nu a părăsit din alte motive (și nici nu intenționează, se pare, să părăsească) statul membru în care s-a născut și în care a trăit toată viața (Spania).

35. Formularea articolului 7 alineatul (2) din acest regulament este clară și se referă la „lucrători” (sau foști lucrători¹⁶), dar nu și la „studenți”.

36. Prin urmare, considerăm că domeniul de aplicare *ratione personae* al articolului respectiv nu trebuie extins de Curte la studenții din învățământul superior.

¹³ A se vedea Hotărârea Giersch, punctul 40.

¹⁴ Hotărârea din 10 iulie 2019, Aubriet (C-410/18, EU:C:2019:582, punctul 26).

¹⁵ Hotărârea din 2 aprilie 2020, Landkreis Südliche Weinstraße (C-830/18, EU:C:2020:275, punctele 22-24).

¹⁶ A se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2020, Jobcenter Krefeld (C-181/19, EU:C:2020:794, punctele 45-55).

37. Guvernul danez și Comisia fac trimitere de asemenea la articolul 10 din Regulamentul nr. 492/2011. Este suficient să amintim că articolul menționat se referă la accesul copiilor unui resortisant al unui stat membru care este sau a fost încadrat în muncă pe teritoriul unui alt stat membru la „sistemul de învățământ general” al acestui stat și nu la învățământul superior, precum forma de învățământ urmată de MCM în cauza din litigiul principal. În plus, articolul respectiv nu face obiectul întrebării adresate în speță.

38. Dacă, în schimb, speța se încadrează în scenariul A, ajutorul financiar destinat studenților constituie un avantaj social și pentru (fostul) lucrător migrant (tatăl lui MCM), dar numai cu condiția ca acesta să continue să își întrețină fiul¹⁷. Doar în această situație, ajutorul financiar destinat studenților reduce obligațiile financiare ale tatălui.

39. Din nefericire, caracterul insuficient al informațiilor furnizate în ordonanța de trimitere împiedică o înțelegere clară a cauzei din litigiul principal. De exemplu, nu este clar dacă tatăl, (fostul) lucrător migrant, continuă sau nu să întrețină copilul, MCM.

40. În Suedia, după cum a subliniat Comisia, în temeiul articolului 1 din capitolul 7 din Föräldrabalken (1949:381) (Codul Familiei), obligația legală a părinților de a întreține un copil care este student la universitate încetează atunci când acesta împlinește vârsta de 18 ani. Instanța de trimitere nu a precizat dacă cererea de ajutor financiar destinat studenților se referea la o perioadă în care MCM încă nu împlinise 18 ani. De asemenea, din ordonanța de trimitere nu reiese dacă tatăl lui MCM continuă să fie responsabil de asigurarea întreținerii lui MCM după ce MCM a împlinit vârsta de 18 ani, din alte motive, cum ar fi: dreptul spaniol, un contract de drept civil sau plata voluntară a unui ajutor periodic într-un anumit cuantum.

41. După cum am menționat la punctul 34 din prezentele concluzii, dacă avem de-a face cu scenariul B, atunci ajutorul financiar destinat studenților în discuție nu constituie un avantaj social pentru tată și, prin urmare, nu intră în domeniul de aplicare al articolului 45 TFUE sau al articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011.

42. Prin urmare, răspunsul la întrebarea adresată ar fi negativ.

43. Cu toate acestea, în cazul în care tatăl continuă să îl întrețină pe MCM și, prin urmare, ajutorul financiar destinat studenților în discuție constituie de asemenea un avantaj social pentru tată, este necesar să se stabilească mai întâi dacă (fostul) lucrător migrant intră în domeniul de aplicare atât al articolului 45 TFUE, cât și al articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011. Va reveni instanței de trimitere sarcina de a stabili acest aspect, în funcție de faptele din cauza principală.

44. Reamintim că „prevederile naționale care împiedică sau descurajează un lucrător resortisant al unui stat membru să își părăsească statul de origine pentru a-și exercita dreptul la liberă circulație constituie obstacole în calea acestei libertăți, chiar dacă acestea se aplică indiferent de cetățenia lucrătorilor în cauză”¹⁸. Pentru ca o măsură să poată fi calificată ca indirect

¹⁷ A se vedea Hotărârea Giersch, punctul 39.

¹⁸ Hotărârea din 5 decembrie 2013, Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken Betriebs (C-514/12, EU:C:2013:799, punctul 30).

discriminatorie, „nu este necesar ca aceasta să aibă ca efect să favorizeze toți resortisanții naționali sau să nu defavorizeze decât resortisanții celorlalte state membre, cu excluderea resortisanților naționali”¹⁹.

45. Potrivit aceleiași jurisprudențe, „ansamblul dispozițiilor din Tratatul FUE referitoare la libera circulație a persoanelor, precum și al dispozițiilor Regulamentului nr. 492/2011 urmărește facilitarea exercitării de activități profesionale de orice natură de către resortisanții statelor membre pe teritoriul Uniunii și se opune măsurilor care i-ar putea defavoriza atunci când doresc să exercite o activitate economică pe teritoriul unui alt stat membru”²⁰.

46. În acest context, „resortisanții statelor membre dispun în special de dreptul, izvorât direct din tratat, de a-și părăsi statul membru de origine pentru a se deplasa pe teritoriul unui alt stat membru și de dreptul de ședere pe teritoriul aceluși stat membru pentru a desfășura o activitate. În consecință, articolul 45 TFUE se opune oricărei măsuri naționale care este susceptibilă să îngreuneze sau să facă mai puțin atractivă exercitarea de către resortisanții Uniunii a libertății fundamentale garantate de acest articol”²¹.

47. Tatăl lui MCM s-a mutat mai întâi din Suedia în Spania și apoi s-a întors în Suedia; în ambele cazuri, a făcut acest lucru în scop profesional. Articolul 45 TFUE ar putea fi invocat împotriva țării de origine de către resortisanții unui stat membru în ceea ce privește măsurile susceptibile să împiedice sau să descurajeze acești resortisanți să își părăsească țara de origine²².

48. Contrar poziției guvernelor danez și suedez, considerăm că faptul că a trecut o perioadă semnificativă de timp (mai mult de opt ani) de când tatăl lui MCM și-a exercitat acest drept nu are, în principiu, nicio influență asupra aplicabilității acestui articol [sau a articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011]. Un lucrător migrant trebuie să poată invoca dreptul la egalitate de tratament chiar și în situația în care a încetat să mai desfășoare o activitate profesională în statul membru gazdă. Într-adevăr, Curtea a acceptat că statutul de fost lucrător migrant poate produce efecte după încetarea raportului de muncă²³.

49. Întrebarea dacă ajutorul financiar destinat studenților suedezi pentru studii universitare în străinătate, în temeiul primului paragraf al articolului 23 din capitolul 3 din Legea privind ajutorul financiar acordat studenților, ar fi sau nu disponibil într-o situație precum cea din litigiul principal depinde de o lungă serie de evenimente viitoare și ipotetice: ca lucrătorul să aibă efectiv copii în viitor, ca acești (ipotetici) copii să aleagă să rămână în statul membru gazdă chiar dacă tatăl s-a întors în Suedia și ca aceștia să nu fie integrați în societatea suedeză sau ca aceștia să nu poată invoca alte motive excepționale pentru a beneficia de acest ajutor.

¹⁹ Hotărârea din 5 decembrie 2013, Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken Betriebs (C-514/12, EU:C:2013:799, punctul 31).

²⁰ Hotărârea din 5 decembrie 2013, Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken Betriebs (C-514/12, EU:C:2013:799, punctul 32).

²¹ Hotărârea din 10 octombrie 2019, Krah (C-703/17, EU:C:2019:850, punctul 41).

²² Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463, punctul 96).

²³ Hotărârea din 19 iunie 2014, Saint Prix (C-507/12, EU:C:2014:2007, punctul 35).

50. Astfel cum au subliniat guvernul danez și Comisia, pe baza jurisprudenței Curții²⁴, în speță, lanțul evenimentelor are un caracter prea aleatoriu iar impactul final asupra alegerii lucrătorului de a-și exercita libertatea de circulație este prea indirect pentru ca dispoziția națională mai sus menționată să poată fi considerată de natură să constituie un obstacol în calea liberei circulații a lucrătorilor.

51. Prin urmare, dispozițiile în discuție nu ar trebui să fie considerate ca reprezentând o limitare a liberei circulații a lucrătorilor²⁵.

52. În această privință, este necesar să se facă distincție între această cauză și situația din cauza Prinz și Seeberger²⁶, unde condițiile în discuție erau de natură să îi descurajeze pe *reclamantii din aceste cauze înșiși* să își exercite libertatea de circulație și de ședere în alt stat membru, ținând cont de efectul pe care îl poate avea exercitarea acestei libertăți asupra dreptului la ajutorul pentru formare în discuție în aceste cauze conexate. În schimb, în speță, faptele în discuție în litigiul principal nu se referă la acțiunea personală a beneficiarului, ci la comportamentul viitor al unei alte persoane care nu există încă, și anume *copilul (ipotetic) al lucrătorului*.

53. În continuare, se ridică întrebarea dacă articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011, care recunoaște dreptul la libera circulație tuturor lucrătorilor migranți [inclusiv lucrătorilor sezonieri și lucrătorilor frontalieri; a se vedea considerentul (5) al acestui regulament²⁷], se aplică numai lucrătorilor migranți *din alt stat membru* în ceea ce privește normele statului membru gazdă sau dacă poate fi invocat, ca în speță, și de un resortisant al statului membru de origine care s-a mutat într-un alt stat membru și care s-a întors apoi în țara sa de origine.

54. Un (fost) lucrător migrant și/sau copilul acestuia care urmează studii universitare pot invoca principiul egalității de tratament prevăzut la articolul 7 alineatul (2) din regulamentul menționat, *nu față de autoritățile statului membru gazdă, ci, ca în speță, față de autoritățile statului membru de origine?*

55. Apreciem că răspunsul la această întrebare trebuie să fie unul negativ.

56. După cunoștințele noastre, Curtea nu a extins niciodată posibilitatea de a invoca acest articol față de statul membru de origine al (fostului) lucrător migrant sau față de statul membru de origine al copilului său. Mai degrabă, Curtea a statuat în mod constant că articolul respectiv *urmărește să asigure egalitatea de tratament* între lucrătorii (foști) migranți și lucrătorii naționali *din statul membru gazdă*²⁸.

57. Într-adevăr, normele Uniunii în materie de liberă circulație urmăresc în primul rând să asigure protecția împotriva discriminărilor cu care se pot confrunta studenții, copiii ai (foștilor) lucrători migranți, în *statul membru gazdă*, mai degrabă decât protecția împotriva unor

²⁴ Hotărârea din 13 martie 2019, Gemeinsamer Betriebsrat EurothermenResort Bad Schallerbach (C-437/17, EU:C:2019:193, punctul 40).

²⁵ Hotărârea din 27 ianuarie 2000, Graf (C-190/98, EU:C:2000:49, punctele 24 și 25), și Hotărârea din 13 martie 2019, Gemeinsamer Betriebsrat EurothermenResort Bad Schallerbach (C-437/17, EU:C:2019:193, punctul 40).

²⁶ Hotărârea din 18 iulie 2013 (C-523/11 și C-585/11, EU:C:2013:524).

²⁷ „[Dreptul tuturor lucrătorilor din statele membre de a desfășura, în cadrul Uniunii, o activitate la alegerea lor] trebuie recunoscut, fără discriminare, lucrătorilor permanenți, sezonieri și frontalieri, precum și celor angajați în activități de prestare de servicii.”

²⁸ A se vedea de exemplu Hotărârea din 27 martie 1985, Hoeckx (249/83, EU:C:1985:139, punctul 20), și Hotărârea din 6 octombrie 2020, Jobcenter Krefeld (C-181/19, EU:C:2020:794, punctul 72): „Articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011, de care persoanele care beneficiază de un drept de ședere întemeiat pe articolul 10 din acest regulament se pot prevala, [...] prevede în esență că lucrătorul resortisant al unui stat membru beneficiază în statul membru gazdă, inclusiv în cazul în care rămâne fără un loc de muncă, de aceleași avantaje sociale și fiscale ca lucrătorii naționali.”

potențiale obstacole în *statul membru de origine*, în situația în care cetățeanul dorește să obțină din partea propriului stat membru un ajutor financiar destinat studenților în vederea exercitării dreptului său la liberă circulație. Acest punct de vedere este susținut și în doctrină²⁹.

58. Interpretarea noastră este în concordanță cu scopul Regulamentului nr. 492/2011, al cărui considerent (6)³⁰ descrie înlăturarea obstacolelor în ceea ce privește condițiile de integrare a familiei lucrătorului în țara gazdă.

C. Concluzie preliminară: nu există nicio restricție privind libera circulație a lucrătorilor

59. Din considerațiile care precedă rezultă că nici articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul nr. 492/2011, nici articolul 45 TFUE nu se opun unor dispoziții naționale precum cele din speță, aspect a cărui verificare va reveni instanței de trimitere, în raport cu situația de fapt din cauza principală.

D. Din considerente de exhaustivitate: chiar dacă ar exista o restricție, aceasta ar fi justificată

60. În ipoteza în care Curtea nu ar fi de acord cu cele de mai sus și ar ajunge la concluzia că aceste dispoziții naționale constituie o restricție privind libera circulație a lucrătorilor, vom explica în cele ce urmează că, în orice caz, această restricție ar fi justificată.

61. Dispozițiile în discuție în litigiul principal prevăd că, în ceea ce privește ajutorul financiar destinat studenților pentru studii în străinătate, un student care nu are reședința în Suedia poate obține un astfel de ajutor dacă poate dovedi o *legătură cu societatea suedeză* sau dacă este *copilul unui lucrător migrant originar dintr-un alt stat membru* care lucrează în Suedia. Prin urmare, toți resortisanții suedezi cu reședința în afara Suediei fac obiectul cerinței de a avea o legătură cu societatea suedeză atunci când solicită ajutor financiar destinat studenților pentru a studia într-un alt stat membru, indiferent dacă părintele și-a exercitat sau nu dreptul la liberă circulație. Considerăm că este justificat ca MCM să fie obligat să demonstreze o astfel de legătură. Într-adevăr, dacă nu ar fi necesară existența unei legături, reclamantul s-ar afla atunci într-o situație mai favorabilă decât studenții ai căror părinți nu și-au exercitat dreptul la liberă circulație. Aceasta ar depăși obiectivul urmărit de normele privind libera circulație a lucrătorilor, care urmăresc în primul rând să garanteze că lucrătorii beneficiază de aceleași condiții în statul membru gazdă și că nu sunt descurajați să se mute și să accepte un loc de muncă în alt stat membru.

62. În ceea ce privește întrebarea dacă impunerea unei condiții privind reședința pentru MCM constituie o discriminare, este necesar să se compare situația în cauză cu o situație în care cerința privind reședința nu este îndeplinită și în care se aplică dreptul Uniunii, și anume situația în care un resortisant suedez, prin neîndeplinirea condiției privind reședința în urma mutării sale din Suedia în Spania pentru a lucra în această țară, solicită ulterior un ajutor financiar pentru a studia în această din urmă țară (în țara gazdă). Este evident că în ambele cazuri este necesară existența unei legături cu societatea suedeză. Prin urmare, nu există nicio discriminare directă.

²⁹ Martin, D., *Arrêts « Giersch » et « Prinz »: les différents statuts de l'étudiant*, Journal de droit européen, 2013, p. 273.

³⁰ „Exercitarea nestingherită și demnă a dreptului la liberă circulație necesită, conform unor standarde obiective, asigurarea unui tratament egal, în fapt și în drept, în ceea ce privește toate aspectele legate de desfășurarea în sine a unei activități salariate și de accesul la locuință, precum și înlăturarea obstacolelor în ceea ce privește mobilitatea lucrătorilor, în special în ceea ce privește condițiile de integrare a familiei lucrătorului în țara gazdă.”

63. În plus, chiar dacă Curtea ar constata că există o discriminare indirectă în speță (*quod non*), considerăm că cerința privind existența unei legături este justificată, întrucât urmărește un obiectiv legitim și este adecvată și proporțională³¹.

64. Potrivit unei jurisprudențe constante, „este obligația autorităților naționale, atunci când adoptă o măsură derogatorie de la un principiu consacrat de dreptul Uniunii, să dovedească, în fiecare caz, că măsura respectivă este de natură să asigure realizarea obiectivului invocat și că nu depășește ceea ce este necesar pentru atingerea acestuia. Justificările susceptibile să fie invocate de un stat membru trebuie să fie însoțite de o analiză a caracterului adecvat și a proporționalității măsurii adoptate de acest stat, precum și de elemente precise care să permită susținerea argumentării sale”³².

65. În această privință, Curtea a statuat deja că promovarea mobilității studenților poate constitui un motiv imperativ de interes general de natură să justifice o restricție, cu condiția ca criteriile adoptate să fie adecvate și proporționale³³. Un criteriu referitor la reședință sau, în cazul în care acesta conduce la o situație contrară dreptului Uniunii, o cerință privind existența unei legături suficiente cu societatea suedeză, urmărește să garanteze că acești studenți se întorc în Suedia după ce au studiat în străinătate și își dobândesc cunoștințele în scopul de a promova piața muncii și economia suedeză³⁴. De asemenea, Curtea a statuat că cerința privind o astfel de legătură poate fi justificată în cazul în care aceasta urmărește să asigure un nivel ridicat de educație a populației rezidente³⁵.

66. În această privință, Curtea a statuat deja că statele membre au libertatea să stabilească condițiile care reglementează legătura propriilor resortisanți cu societatea acestui stat membru în scopul acordării unei finanțări pentru studii într-un alt stat membru, în sensul că acestea pot condiționa acordarea unei astfel de finanțări de prezentarea dovezii unei legături reale cu statul membru care acordă finanțarea, deși „dovada cerută [...] nu trebuie să aibă un caracter prea exclusiv, favorizând în mod nejustificat un element care nu este în mod necesar reprezentativ pentru gradul real și efectiv al legăturii dintre solicitant și statul membru, cu excluderea oricărui alt element reprezentativ”³⁶. Această jurisprudență, care se referă la articolele 20 și 21 TFUE, este aplicabilă și în cazul unei spețe privind libera circulație a lucrătorilor, deoarece obiectul protecției este același. Dacă situația lui MCM ar intra în domeniul de aplicare al articolului 21 TFUE – ceea ce nu putem stabili pe baza informațiilor succinte din ordonanța de trimitere – atunci, pentru a constata dacă există o restricție privind libera circulație a persoanelor, aprecierea caracterului justificat, proporțional și adecvat al măsurii ar fi identică cu cea efectuată în temeiul articolului 45 TFUE.

67. Având în vedere că dreptul la ajutorul financiar destinat studenților în discuție în cauza principală nu se bazează exclusiv pe o perioadă minimă de reședință în Suedia, ci se poate întemeia și pe o legătură suficientă cu societatea suedeză, legislația suedeză este conformă cu jurisprudența Curții. Considerăm că această legislație permite flexibilitatea necesară cerută de jurisprudența Curții în ceea ce privește aprecierea gradului de legătură a studentului cu

³¹ Hotărârea din 5 decembrie 2013, Zentralbetriebsrat der gemeinnützigen Salzburger Landeskliniken Betriebs (C-514/12, EU:C:2013:799, punctul 36).

³² Hotărârea din 14 iunie 2012, Comisia/Regatul Țărilor de Jos (C-542/09, EU:C:2012:346, punctul 81). A se vedea și punctul 82 din această hotărâre.

³³ A se vedea Hotărârea Giersch, punctele 53-56.

³⁴ A se vedea, pentru un raționament similar, Hotărârea Giersch, punctele 67 și 68.

³⁵ A se vedea Hotărârea din 14 decembrie 2016, Bragança Linares Verruga și alții (C-238/15, EU:C:2016:949, punctul 46).

³⁶ Hotărârea din 18 iulie 2013, Prinz și Seeberger (C-523/11 și C-585/11, EU:C:2013:524, punctele 37 și 38), și Hotărârea din 24 octombrie 2013, Thiele Meneses (C-220/12, EU:C:2013:683, punctul 36).

societatea din statul membru care acordă ajutorul și, prin urmare, poate fi considerată justificată, proporțională și adecvată (potrivit jurisprudenței citate la punctele 65 și 66 din prezentele concluzii).

68. Într-adevăr, în măsura în care cererea de decizie preliminară face trimitere la jurisprudența existentă a Curții³⁷, reglementarea în discuție se bazează pe obiective comparabile, în sensul că atât integrarea studenților, cât și dorința de a verifica existența unei legături sunt susceptibile de a constitui obiective de interes general³⁸.

69. Curtea a acceptat deja că un stat membru poate condiționa acordarea finanțării de dovedirea unui anumit grad de integrare în societatea statului menționat, cu scopul de a evita ca acordarea unui astfel de ajutor studenților din alte state membre să devină o sarcină nerezonabilă, care ar putea avea consecințe asupra nivelului global al ajutorului care poate fi acordat de acest stat³⁹. În plus, Curtea a precizat în hotărârile respective că pot fi invocate, în principiu, considerații similare în ceea ce privește acordarea de către un stat membru a unor ajutoare studenților care doresc să efectueze studii în alte state membre.

70. Suntem de acord cu guvernul danez că legătura cu societatea suedeză reflectă astfel o echilibrare rezonabilă a două interese opuse, și anume, pe de o parte, interesul lucrătorilor cu privire la libera circulație și obiectivul mobilității studenților în cadrul Uniunii Europene și, pe de altă parte, interesul sistemelor de asistență financiară pentru studii care sunt prevăzute de statele membre.

71. În pofida faptului că dispozițiile suedeze aplicabile nu se referă în mod expres la criteriul integrării studentului în societatea suedeză, jurisprudența aplicabilă acestor dispoziții include acest factor printre circumstanțele care pot constitui motive extraordinare care să justifice acordarea unei finanțări pentru studii.

72. Deși, prin urmare, cerințele stabilite de jurisprudența Curții pentru evaluarea integrării sociale în societatea suedeză par, la prima vedere, a fi luate în considerare în speță, revine totuși instanței naționale sarcina de a stabili, în funcție de situația de fapt, dacă aceste criterii au fost aplicate în mod corect în cazul lui MCM.

73. Considerăm, la fel ca și Comisia, că informațiile furnizate în ordonanța de trimitere nu par să demonstreze în mod clar că Suedia este centrul intereselor MCM.

74. În temeiul articolului 10 din Regulamentul nr. 492/2011, MCM, în calitate de copil al unui (fost) lucrător migrant, are dreptul de a beneficia de asistență pentru formare în Spania în aceleași condiții ca și resortisanții spanioli, întrucât dreptul la finanțare în temeiul acestui articol nu depinde de faptul dacă tatăl continuă sau nu să fie responsabil de întreținerea lui MCM⁴⁰.

75. Deși este posibil ca ajutorul spaniol pentru studii să fie mai puțin favorabil decât cel suedez, legislația Uniunii nu poate garanta unui lucrător că mutarea într-un alt stat membru va avea un efect neutru din punct de vedere social pentru acesta sau aceasta sau pentru familia sa.

³⁷ Se face trimitere la Hotărârea din 18 iulie 2013, Prinz și Seeberger (C-523/11 și C-585/11, EU:C:2013:524).

³⁸ Hotărârea din 18 iulie 2013, Prinz și Seeberger (C-523/11 și C-585/11, EU:C:2013:524, punctul 34).

³⁹ Hotărârea din 18 iulie 2013, Prinz și Seeberger (C-523/11 și C-585/11, EU:C:2013:524, punctul 36), și Hotărârea din 24 octombrie 2013, Thiele Meneses (C-220/12, EU:C:2013:683, punctul 35).

⁴⁰ Hotărârea din 15 martie 1989, Echternach și Moritz (389/87 și 390/87, EU:C:1989:130), și Hotărârea din 4 mai 1995, Gaal (C-7/94, EU:C:1995:118).

76. Într-adevăr, un lucrător care își exercită dreptul la libera circulație nu se poate aștepta la neutralitate în materie socială, întrucât o mutare într-un alt stat membru poate fi mai mult sau mai puțin avantajoasă sau dezavantajoasă. Articolul 10 din Regulamentul nr. 492/2011 garantează cel mult că lucrătorii (foști) migranți sunt supuși aceluiași condiții ca și lucrătorii din statul membru gazdă⁴¹.

V. Concluzie

77. Propunem Curții să răspundă la întrebarea preliminară adresată de Överklagandenämnden för studiestöd (Comisia națională pentru soluționarea contestațiilor privind ajutoarele pentru studenți, Suedia) după cum urmează:

Nici articolul 45 TFUE și nici articolul 7 alineatul (2) din Regulamentul (UE) nr. 492/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 5 aprilie 2011 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Uniunii nu se opun ca un stat membru (țara de origine) să stabilească cerința potrivit căreia copilul unui (fost) lucrător migrant, după ce acesta sau aceasta din urmă s-a întors în țara sa de origine, trebuie să aibă o legătură cu țara de origine pentru a-i acorda acestui copil ajutorul financiar destinat studenților pentru studii în străinătate în celălalt stat membru al Uniunii în care părintele copilului a lucrat anterior (țara gazdă), atunci când:

- (i) copilul respectiv nu a locuit niciodată în țara de origine, ci locuiește de la naștere în țara gazdă și
- (ii) țara de origine îi supune pe ceilalți resortisanți ai săi, care nu îndeplinesc condiția privind reședința și care solicită acordarea ajutorului financiar destinat studenților pentru a studia într-un alt stat membru al Uniunii, aceleași cerințe privind existența unei legături cu țara de origine.

⁴¹ Hotărârea din 18 iulie 2017, Erzberger (C-566/15, EU:C:2017:562, punctele 33 și 34 și jurisprudența citată).